

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 25. června 2020 ve věci č. 52273/16 – *Ghoumid a ostatní proti Francii*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v případě stěžovatelů, kteří byli zbaveni francouzského občanství více než deset let po jejich odsouzení za teroristické trestné činy, nedošlo k nepřiměřenému zásahu do jejich práva na respektování soukromého života, a nedošlo proto k porušení článku 8 Úmluvy. Námitku porušení práva nebýt souzen nebo potrestán dvakrát Soud odmítl pro neslučitelnost s Úmluvou *ratione materiae*, neboť zbavení občanství v projednávané věci nepovažoval za trest ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7.

I. Skutkové okolnosti

Pět stěžovatelů s marockými kořeny pobývajících ve Francii požívalo původně dvojího občanství. V roce 2007 byli usvědčeni z účasti na přípravě teroristického útoku a odsouzeni k trestu odnětí svobody, přičemž rozsudky nabyly právní moci v letech 2007 a 2008. Mezi lety 2009 a 2010 byli stěžovatelé po výkonu svých jednotlivých trestů propuštěni. Po dalších teroristických útocích ve Francii v roce 2015 se vnitrostátní orgány rozhodly zesílit opatření vůči osobám usvědčeným na území státu z terorismu. Stěžovatelům bylo proto v roce 2015 na základě rozhodnutí francouzského premiéra potvrzeného nejvyšším správním soudem odebráno jejich francouzské občanství. Jejich žádosti o zrušení daného opatření a námitky na zneužití pravomoci byly zamítnuty. Proti dvěma stěžovatelům bylo zahájeno řízení o vyhoštění.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé před Soudem namítali, že zbavením francouzského občanství bylo porušeno jejich právo na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy. Část námitky týkající se možného porušení rodinného života byla odmítnuta již předsedou páté sekce rozhodujícího v postavení samosoudce při oznámení stížnosti vládě, neboť zbavení stěžovatelů jejich francouzského občanství nemělo doposud žádný dopad na jejich možnost pobytu na území Francie. Ti ze stěžovatelů, kteří si zažádali o nové pobytové oprávnění, navíc obdrželi potvrzení o podání takové žádosti, které je opravňovalo k pobytu na území po dobu vyřizování jejich žádosti. Pokud by jim v konečném důsledku pobytové oprávnění uděleno nebylo a čelili by vyhoštění, mohli se proti předmětným rozhodnutím bránit v samostatném správním řízení. Zbavení stěžovatelů jejich občanství proto nepředstavovalo zásah do jejich rodinného života.

Z hlediska možného zásahu do soukromého života Soud připomněl, že i když Úmluva nezaručuje právo na občanství, svévolné zbavení občanství může za určitých okolností vyvolávat otázky na poli článku 8 Úmluvy, jestliže má dopady na soukromý život dotčeného jednotlivce (*Ramadan proti Maltě*, č. 76136/12, rozsudek ze dne 21. června 2016, § 85). Na možné porušení článku 8 Úmluvy bylo ze strany Soudu proto pohlíženo z hlediska práva na respektování soukromého života, kdy se Soud zabýval *zprvé* tím, zda rozhodnutí vnitrostátních orgánů nevykazovala známky svévole, konkrétně, zda byla vydána na základě zákona, zda měli stěžovatelé přístup k oprávněným prostředkům včetně soudního přezkumu a zda vnitrostátní orgány jednaly pečlivě a pohotově; a *zadruhé* tím, zda měla předmětná rozhodnutí zásadní dopad na soukromý život stěžovatelů.

Soud úvodem podotkl, že ke zbavení občanství stěžovatelů došlo více než deset let po spáchání jejich trestného činu. Přijal však argumentaci vlády, že k razantnějším opatřením bylo přistoupeno až v reakci na teroristické útoky spáchané na území Francie v roce 2015. Byť stěžovatelé namítali, že uplatnění předmětného opatření po tak dlouhé časové prodlevě přičklo opatřením uplatněným vůči nim politický obsah, Soud připustil, že stát čelící obdobným bezpečnostním výzvám může s větší tvrdostí

přehodnotit, zda s osobám usvědčenými ze spáchání teroristického útoku zachová pouto v podobě občanství a s výhradou provedení přísného testu přiměřenosti zda vůči nim přijme původně neuplatněná opatření (např. *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království*, č. 8139/09, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, § 183). Soud byl proto toho názoru, že vzhledem k okolnostem případu samotná časová prodleva mezi odsouzením a zbavením občanství nedostačuje sama o sobě k označení namítaných opatření za svévolná.

V rámci posouzení zákonnosti Soud uvedl, že dle právní úpravy platné v rozhodné době bylo možné zbavit osoby státní příslušnosti do deseti let od spáchání trestných činů, pro které byla osoba odsouzena. V případě stěžovatelů však byl tento limit překročen, když rozhodnutí o zbavení svobody bylo vydáno v roce 2015, zatímco samotné skutky byly spáchány do roku 2004. V roce 2006 však došlo k prodloužení daného limitu na 15 let a v souladu s rozhodovací praxí nejvyššího správního soudu bylo dané rozšíření účinné s okamžitou platností. Soud proto učinil závěr, že opatření uplatněná vůči stěžovatelům byla zákonná. Zároveň potvrdil, že přístup nejvyššího správního soudu je v souladu i s judikaturou Soudu týkající se článku 7 Úmluvy (*Coëme a ostatní proti Belgii*, č. 32492/96 a další, rozsudek ze dne 22. června 2000, § 147–149).

Soud dále poznamenal, že stěžovatelé požívali řady procesních záruk. Vnitrostátní orgány stěžovatele informovaly o jejich záměru zbavit je občanství s předstihem, přičemž svá rozhodnutí řádně odůvodnily a daly stěžovatelům jeden měsíc na vyjádření. Věc byla následně postoupena nejvyššímu správnímu soudu, jehož posouzení podléhala všechna rozhodnutí o zbavení občanství. Stěžovatelé měli příležitost se na vnitrostátní úrovni domáhat ochrany svých práv chráněných Úmluvou v rámci plně kontradiktorního řízení, byli právně zastoupeni a v jejich věcech padlo odůvodněné rozhodnutí obsahující rovněž posouzení přiměřenosti provedených opatření. Soud proto dospěl k závěru, že s ohledem na výše uvedené aspekty nevykazovalo rozhodnutí vnitrostátních orgánů známky svévole.

Co se týče možného dopadu rozhodnutí o zbavení občanství na soukromý život stěžovatelů, Soud uznal, že zbavení občanství vyvolalo nejistotu ohledně pobytového oprávnění stěžovatelů na území Francie, přičemž vůči dvěma stěžovatelům již bylo zahájeno řízení o vyhoštění. Podotkl, že rozhodnutí o vyhoštění by jistě představovalo zásah do soukromého života stěžovatelů, v jejich případech však doposud k žádnému konečnému rozhodnutí o vyhoštění nedošlo. Z pohledu zásahu do soukromého života mohla ztráta občanství pro stěžovatele spočívat pouze ve ztrátě prvku jejich identity. S ohledem na výše uvedené Soud akceptoval argumenty vlády, když označil přijetí přísnějších opatření vůči osobám odsouzeným z teroristické činnosti po útocích v roce 2015 za pochopitelné. Vzal rovněž na vědomí postoj vlády v pozici hostitelského státu vůči stěžovatelům, se kterými pro jejich činy nechtěla nadále udržovat specifické pouto v podobě občanství, když sami stěžovatelé spácháním uvedených trestných činů doložili malý význam, který pro ně vazba s Francií včetně jejich hodnot musely znamenat. Soud dále zohlednil, že teroristickou činnost, pro kterou byli stěžovatelé odsouzeni, připravovali po dobu celých deseti let; někteří ze stěžovatelů získali francouzské občanství teprve v době páchaní daných trestných činů; zbavením francouzského občanství se ze stěžovatelů nestaly osoby bez státní příslušnosti, neboť všichni měli ještě další občanství – což byla nezbytná zákonná podmínka zbavení – a toto občanství pro ně mělo dle Soudu velký význam; a v neposlední řadě zbavením občanství nebyli stěžovatelé automaticky vyhoštěni, v případě rozhodnutí o vyhoštění by jim byly dostupné opravné prostředky k uplatnění dotčených práv. S ohledem na výše uvedené skutečnosti Soud dospěl k závěru, že rozhodnutí zbavit stěžovatele jejich francouzského občanství nemělo nepřiměřený dopad na jejich soukromý život, a nedošlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 7

Stěžovatelé se dále dovolávali porušení svého práva nebýt souzen nebo potrestán dvakrát, zaručeného článkem 4 Protokolu č. 7, jelikož byli toho názoru, že rozhodnutí zbavit je občanství bylo trestem za totéž jednání, pro které byli v letech 2007 a 2008 odsouzeni trestními soudy.

Soud se proto musel zabývat otázkou, zda ve světle tzv. Engelovských kritérií může být zbavení občanství považováno za trest ve smyslu článku 4 protokolu č. 7 (*A a B proti Norsku*, č. 24130/11 a

29758/11, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2016, § 107). Tato kritéria, původně vytvořená pro účely článku 6 Úmluvy (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a další, rozsudek pléna ze dne 8. června 1976, § 82), jsou založena na vnitrostátní právní kvalifikaci deliktu, samotné povaze deliktu a závažnosti hrozící sankce, přičemž poslední dvě kritéria nejsou nezbytně kumulativní. Při použití předmětných kritérií Soud konstatoval, že zbavení občanství je ve vnitrostátním právním řádu upraveno v rámci občanského zákoníku a spadá do pravomoci správních, a nikoli trestních soudů. Navíc, nejvyšší správní soud předmětné opatření označil za „správní sankci“. K povaze deliktu Soud poznamenal, že zbavení občanství sledovalo specifický cíl, když mělo odrážet skutečnost, že jednotlivec, kterému bylo uděleno francouzské občanství, následně sám narušil pouto loajality vůči Francii spácháním zvláště závažného trestného činu terorismu, který podkopává samotný základ demokracie. Zbavení občanství tak mělo pouze dovršit přerušení daného pouta mezi jednotlivcem a Francií. Soud musel závažnost hrozící sankce posoudit v jejím kontextu se zřetelem k závažnosti sdělení, které stát tímto způsobem adresoval stěžovatelům, či k dopadu těchto opatření na jejich identitu. Sankce byla reakcí na chování spočívající v terorismu, jež bylo útokem na demokracii. Opatření zároveň samo o sobě nevedlo k vyhoštění stěžovatelů z území, a svou povahou tak nebylo trestní sankcí.

Soud proto dospěl k závěru, že zbavení občanství v projednávané věci nepředstavovalo trest ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7 a odmítl předmětnou námitku pro neslučitelnost s Úmluvou *ratione materiae*.